

Toponymica uit de kuststreek (vervolg van blz. 187)

WESTDIJK. In ons vorig stukje ‘Toponymica’ (1959. blz. 186) hebben wij geschreven over de *Oostdijk* van Groot-Reigarsvliet. De tegenhanger van deze Oostdijk was de *Westdijk*, lopende van Brugge naar Blankenberge (*Oude Blankenbergse Dijk*), waarover wij in 1939 schreven: ‘Het oudste grote dijkensysteem, dat wij kennen, dagtekt uit de 10^e eeuw en bestaat uit den *Ouden Blankenbergschen Dijk*, dien wij in het vervolg gemakshalve den *Westdijk* zullen heten... (in voetnota: Deze naam komt niet in de oorkonden voor; wij gebruiken hem in tegenstelling met den naam *Oostdijk*)’⁽¹⁾. Wij hebben echter sedertdien gevonden dat deze naam wel in de oorkonden voorkomt.

De ommeloper van Uitkerke van 1752⁽²⁾ beschrijft het eerste begin der Watering van Eiensluis als beginnende ‘met de noortsyde aen het kerckhof van Blanckenberghe, streckende met den westeynde aen den Westdyck’. Het lijkt geen twijfel dat het hier gaat om de Oude Blankenbergse Dijk. Inderdaad lezen wij in de ‘Beschryving der Vereenigde Wateringen van Eyensluys en Groot-Reygarsvliet’ van J. Drubbele (Brugge, 1839): ‘Watering van Eyensluys. Eerste Begin... Paelt al verder zuyd aen den Evendyk, west aen eenen weg en den ouden Blankenbergschen dyk, en oost aen eenen vervallen weg den Steenweg genaemd,...’. De naam verschijnt reeds in de 15^e eeuw ‘in Huutkerke... an den dyc vorseit dat men heet den westdyc’ (1428, Bonis Thosan)⁽³⁾ (het gaat hier om de beschrijving van Oudemaarspolder, een polder die zich uitstrekte van Uitkerke tot Heist ten N. van den Evendijk).

We moeten nochtans voorzichtig zijn! Het blijkt niet dadelijk uit de oorkonden dat de naam *Westdijk* de oorspronkelijke naam van de gehele Oude Blankenbergse Dijk was. Reeds in de 15de eeuw wordt deze naam gebruikt voor het gedeelte van de dijk ten N. van de Evendijk, dus de westelijke dijk van Oudemaarspolder. Het is echter zeer waarschijnlijk dat vroeger de gehele dijk Westdijk heette. Zullen we die oude naam in ere herstellen? Ik voel er wel iets voor. Het is in ieder geval een heel wat kortere en gemakkelijker benaming dan ‘Oude Blankenbergse Dijk’. En wat betreft de historische topografie van het oostelijk kustland, is het inderdaad de Westdijk, vanwaar in oostelijke richting de gehele inpol-

- (1) J. De Danghe. De oorsprong der Vlaamsche Kustvlakte. Knokke, 1939, blz. 96.
- (2) Rijksarchief Brugge, Acq. nr. 3580, f. 185.
- (3) Archief Groot-Seminarie, Brugge.

dering van het oostelijk kustland is uitgegaan. Als tegenhanger van de Oostdijk is deze naam bovendien heel suggestief.

VALKARSGOTE. Naam van een polder en watering te Knokke en Westkapelle, tussen de Zeedijk (Gravejansdijk), de Knokkendijk, de Meunikendijk, de Dijk van 't Nieuwe Land (monding van het Oude Zwin) en de dijk jegens Vagevierpolder (dijk die van de linkerdijs van 't Nieuwe Land naar de Zeedijk loopt). Ook wel eens *Volkaartsgote* geheten.

De oudste ons bekende vermelding is die in een oorkonde van 1408 betreffende de verwoesting van landerijen door stuifzand uit de duinen: ‘Vervloghen vanden dunen in de wateringhe van volkaersgote binnen sinte Katheline ten Cnocke, omtrent acht ghemeten lands ende ook een groot dorp daerby staende. hiet ten Vyfhuuse, ende al te nieten zonder twee cleen woonsten⁽⁴⁾ (Vyfhuuse = wijk waaraan de naam van de hofstede *Vyfhuuse* of *Wittenhuuse ten Haesegerse* herinnert).

De naam *Valkarsgote* of *Volkaartsgote* betekent: gote (waterloop) van Valkaart of Volkaart. Waar deze gote lag in de voormalige schorren buiten de Meunikendijk, is thans niet meer te achterhalen.

In een paar oorkonden duikt ook de naam *Volkaar tskinderengote* op. Aldus lezen wij in de ommelopers van de Burg van Brugge⁽⁵⁾ uit 1468 en 1501 volgende teksten:

1468: ‘inde prochie van waescappele inden polre die men heet volkaerds kinderen gote an toochsten hende vanden polre streckende tot houden sbus polre tusschen der moenkin land of eenzyde ende den zeedyck of anderzyde’.

1501: ‘inden polre diemen heet volkaertskinderengote antoochstende (= aan 't bovenste einde) vanden polre streckende tot bouden sbus polre (= Boudewijn Butspolder) tusschen der monekinland ande eenzyde ende den zeedycke opdander zyde’.

De polder heette dus oorspronkelijk *Volkaartsgote* of *Volkaartskinderengote* en het lijdt dus niet de minste twijfel dat we hier in 't eerste lid met de persoonsnaam *Volkaart* te doen hebben.

VALKAART (DEN). Voorgaand toponiem mag niet verward worden met de naam *den Valkaart* te Westkapelle: ‘jeghenode gheheeten den valckaert’ (Proossche, reg. nr. 624, ± 1530) - ‘in een tjeghenode gheheeten den valckaert int XXIVe beghin der voorscreven wateringhe van reyghersvliete’ (Terr. Kanonikse 1594). Dit was dus een plaats gelegen in het 24ste begin van Groot-Reigarsvliet tussen Westkapelle- en Ramskapelle-dorp.

(4) J. Opeddrinck, Knocke-sur-Mer, Knokke, 1956 (2de uitg.), blz. 190.

(5) Rijksarchief Brugge.

Heeft een etymologie als ‘aard waar valken zitten of gehouden worden’ zin? Of is het een volksetymologische vervorming van ‘valkaardsland’? Dit is voorlopig niet uit te maken.

VALKENAARSGOTE - VALKENAARSGOTEHOEK. ‘Den valckenaers gote houck, beghinnende verre noortoost vander kercke... ande hofstede ghenaeft de cleene kuevele’ (Tiendehoeken, 1596, volgens DF). Dus een foutieve schrijfwijze voor *Valkarsgote*.

VALKENAARSHOEK. Een tiendehoek te Westkappelle: ‘den valckenaers houck, beghinnende oost vander kercke, ande nieuwe zwenebrugge by tsteenen cruusse’ (Tiendehoeken, 1596, volgens DF). Niet verwarren met *Valkaartsgotehoek*. Hier is Valkenaar - Valckenaer natuurlijk een familienaam. We kunnen dus niet voorzichtig genoeg zijn met al deze gelijkkluidende toponiemen. Alleen een kritisch onderzoek laat toe ze uit elkaar te houden.

KWAADDIJKSKEN. De huidige Kalfstraat te Knokke, die van de Gravejansdijk naar de Meunikendijk loopt, heet in de ommelopers en registers van de 17de eeuw *het Kwaaddijksken*: ‘quaeddyckxken (Ommeloper Knokke, 1682) - tquadycxken (Reg. Kalvekeete, 1670) - het quade dycxken (Reg. Burg van Brugge, 1685)’.

Deze weg is dus een voormalige dijk. Wat betekent deze naam? Er bestaat in Noord-Holland een gemeente *Kwadijk*, waarvan *Karsten* schrijft⁽⁶⁾: ‘Het eerste deel van deze plaatsnaam is een samentrekking van kwade; de plaatsnaam heeft de betekenis van een dijk die veel onderhoud vereist’. De plaatsnamen met *kwaad-* zijn zeer gemeen in West-Vlaanderen (en ook elders!): talrijke Kwawegen, Kwastraten, Kwade Vijvers, Kwade Stukken, enz. Het is duidelijk dat in de meeste gevallen het woord kwaad hier moeilijk, lastig, gevaarlijk betekent. Dus *Kwaaddijksken* is wel geen dijk met moeilijk onderhoud maar wel een moeilijk begaanbare dijk geweest. Het dijkje is immers sedert onheuglijke tijden afgevoerd, evenals de meeste oudere dijken van de Gravejansdijk. Wij kunnen veronderstellen dat de aarde ervan gebruikt werd voor het versterken van de Gravejansdijk (eigenlijk de Zeedijk).

Het Kwaaddijksken, vroeger een ellendige slijkstrate, verbond de wijk *Het Kalf* (Knokke) met de Keuvele en verder met Westkapelle.

(6) Dr. G. Karsten. Noordhollandsche Plaatsnamen. Amsterdam 1951, blz. 59.

ZWANKENDAMME.

Dhr. J. Ballegeer (Lissewege) schrijft ons in verband met onze nota's over *Zwankendamme*: 'In een der nummers van Biekorf vraagt U naar de juiste situatie van Zwankendamme. Ik heb hier een minute van een kaart van 1796 waar o.a. twee hoeven op voorkomen:

- 1) Het doeninkske naast Zwankendammebrug, staat er aangeduid als "Herberg 't *Zwaenken*".
- 2) De hoeve van André Feys, nu soms 't Rozenhof geheten, staat er aangeduid als 't *Groot Zwaenken*. Op een kaart uit dezelfde tijd (Rijksarch. Brugge, Fonds Mestdagh) wordt dezelfde hoeve 't *Goed Zwankendamme* genoemd'.

Hieruit blijkt eens te meer hoe voorzichtig en kritisch de plaatsnaamkundige dient te werk te gaan. Bij eerste opzicht zouden we geneigd zijn Zwankendamme te verklaren als dam in de buurt van 't Zwaenken. Dit is mis, want de herberg 't *Zwaenken* heeft nooit bestaan. Het is een vergissing van de kaart van 1796. De herberg bij Zwankendammebrug (brug over de Lissewegse Vaart) heeft altijd de naam *Zwankendamme* gedragen (zie talrijke citaten bij De Flou). Wij denken nog steeds aan *krinkelende dijk* als betekenis van Zwankendamme. Het is echter niet uitgesloten dat Zwanke, Zwaanke hier een diminutief van *Zwane*, een nevenvorm van *Zwijn* of *Zwene*, is.

De Zwanen zijn in West-Vlaanderen niet zeldzaam: zwanebilken, zwanebruggen, zwanegaten, zwanehoeken, zwanestraten e.a. Het is vrijwel zeker dat we hier dikwijls niet met de bekende vogelnaam maar met een oude waterloop- of vijvernaam te doen hebben.

Zou dan het *Zwaenken* of *Zwanken* een andere naam zijn van de *Holevliet*, d.w.z. de kreek waarin te Zwankendamme de Lissewegse Watergang uitmondde? Als dit juist is, dan krijgt ook de mening van K. Loppens (dam = brug) een ernstige kans: dan is de Zwankendam ofwel de brug over 't Zwaenken ofwel een dijk dwars door 't Zwaenken.

Het is en blijft een lastig probleem, dat wegens het ontbreken van oude teksten voorlopig niet kan opgelost worden.

Jozef DE LANGHE.